

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
ראשון

היכל
שמיני

מאמר

חביב אדם – תרפ"ה

מכבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור בפעם הראשונה

על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושבעים לבריאה

מאתיים וחמישים שנה להסתלקות-הילולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

על ידי הרוצה בעילום שמו

להצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנה

מזה נובעת עוד נקודה יסודית – שההשגחה הפרטית – הידיעה והתפיסה האלקית הישירה על כל דבר – מתייחסת לכל פרטי הבריאה מן האדם, בחיר הנבראים, עד המרכיב הכי זעיר של הדומם.

ומזה באים למסקנא נוספת, שהיא גם נקודת יסוד בתורת החסידות, שהודגשה במיוחד ע"י הבעל שם טוב – אף שבעצם ה"ז דין בשולחן ערוך – שצריך לעבוד את השי"ת עם ובכל הפרטים, החל בלימוד התורה וקיום תרי"ג המצוות, ועד למעשים ומאורעות הכי פשוטים בחיי יום יום,

וגם, שמכל מה שמסביב צריך ללמוד אהבת השם ויראת השם, המעיינות הקדמונים שמהם שואב איש הישראלי את הרוח האמיתית לקיים תורה ומצוות, מצוות עשה ומצוות לא תעשה, בהיותו חדור חיות אמיתי, ולקיימן בהידור.

ההתבוננות בכל הנ"ל, התבוננות מתוך חיות ואור,

ובימי סגולה אלה, ערב יום מתן תורה, שהוא גם יום הסתלקות-הילולא של הבעל שם טוב,

ולהחזיר זאת בכל פרטי חיי היום-יום, הן בחייו, הן בכל הסביבה, בכל עניני העולם, ע"פ הפתגם יפוצו מעינותיך חוצה, שמעיינות החסידות, זוהי פנימיות התורה, יפוצו ויגיעו חוצה, עד להפרטים והענינים הכי חיצוניים ורחוקים בכל הבריאה כולה, ימהר כל זה את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כאשר הבריאה כולה תראה ותרגיש אשר אנכי ה' אלקיך.

בברכה לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות

וחג שמח

מנחם שניאורסאהן

שההשגחה הפרטית: ראה חולין סג, א ופי' רבנו הזקן (ברשימות הצ"צ לתהלים לו, ז). היום יום כח חשוך.

בשולחן ערוך: אורח חיים סר"א. וראה ח' פרקים להרמב"ם פ"ה.

שמכל מה שמסביב: פתגם הבעש"ט (היום יום ט' אייר).

המעיינות: תניא פ"ד.

חיות .. בהידור: קונטרס העבודה פ"ב.

כאשר הבריאה כולה: כתפלת ר"ה: וידע כל פעול כו'. וראה מדרש תהלים עג. שער היחוד והאמונה רפ"ג.

MA'AMAR

CHAVIV ADAM 5685

Copyright © 2010

by

Kehot Publication Society

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 778-4148

editor@kehot.com

www.kehot.com

All rights reserved.

The Kehot Logo is a trademark of Merkos L'inyonei Chinuch, Inc.

Printed in the United States of America

The PrintHouse בדפוס

538 Johnson Ave. Brooklyn N.Y. 11237

(718) 628-6700

מכתב כללי*

ב"ה. ימי הגבלה,

ה'תש"כ – שנת המאתיים להסתלקות־הילולא
של הבעל שם טוב ז"ל,
ברוקלין, נ.י.

לבית יעקב (אלו הנשים)
ולבני ישראל (אלו האנשים)
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

ימי ההגבלה – ההכנה למתן תורה – דורשים התבוננות מיוחדת עמוקה
ופנימית – תורה מהי.

התורה הקדושה איננה אוסף של חוקים עבור זמנים מיוחדים, כי אם מקיפה
את האדם כולו, מהרגע הראשון שלו ועד הרגע האחרון, ובכל הפרטים בחייו
היום־יומיים.

זהו המובן הפנימי של תורה בתור תורת חיים.

יתירה מזו, כפי שמסבירים חז"ל, מקיפה התורה את כל הבריאה כולה. הם
מסבירים זאת ע"פ משל מאדריכל, שלפני שבונה בנין, מכין הוא תכנית עבור כל
פרטי הבנין; וכמו"כ ציין הקב"ה תחילה בתורה כל פרט של הבריאה, עד לדרגה
האחרונה של הדומם.

ענין זה מביא לאחד היסודות העקריים של תורת החסידות הכללית של הבעל
שם טוב, ע"פ ביאורו בפסוק: לעולם הוי' דברך (יהי רגיע וכיו"ב) נצב בשמים, כפי
שנתבאר בארוכה ע"י אדמו"ר הזקן בתורת חסידות חב"ד, במיוחד בשער היחוד
והאמונה – אשר הכל – בשמים ממעל ועד הארץ מתחת, בכל פרטיהם, חיים וקיימים
רק ע"י דבר ה' שברא, בוראם ומחי' אותם תמיד ללא הפסק, בכל הרף עין.

(* תרגום מאידיש. נדפס בלקו"ש ח"ח ע' 275 ואילך. אגרות־קודש ח"ט ע' שכח ואילך.

לבית יעקב (אלו הנשים) כו': מכילתא (שמות יט, ג).

האדם כולו: אבות פ"ו מ"ז. וראה מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר ע"ה"פ ודברת בס (היום יום יג מנ"א).

שמסבירים חז"ל: בראשית רבה בתחלתו. זח"א ה, א. ובכ"מ.

בשער היחוד והאמונה: בתחלתו. וראה מדרש תהלים קיט, לו. לקו"ת ר"פ אחרי.

ב"ה.

פתח דבר

לקראת חג השבועות, זמן מתן תורתנו הבעל"ט, הגנו מוציאים לאור – בפעם
הראשונה – את המאמר ד"ה חביב אדם שנברא בצלם לכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע
מיום ב' דחג השבועות תרפ"ה*.

*

בתור הוספה – בא מכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע מימי הגבלה ה'תש"כ.

*

לתועלת הלומדים באו בשולי הגליון מראה מקומות וציונים – נערכו ע"י
הרה"ת ר' אהרן לייב (בהרשד"ב) שי' ראסקין.

*

ובשנת המאתיים וחמישים להסתלקות־הילולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל – יהי
רצון מהשי"ת שע"י ההוספה בלימוד תורת החסידות, נזכה להבטחת מלכא
משיחא להבעש"ט: דכש,יפוצו מעיינותיך חוצה", „אתי מר" במהרה בימינו ממש.

מערכת „אוצר החסידים“

ר"ח מתן תורה, ה'תש"ע,

מאתיים וחמישים שנה להסתלקות־הילולא של כ"ק הבעש"ט ז"ל,

ברוקלין, נ.י.

(* מאמר זה לא הי' תח"י בעת הדפסת ספר המאמרים תרפ"ה (בשנת תשמ"ו).

הוספה

מדבר, הרי שכולל כל הדצח"מ בגופו, וכן יש התכללות דצח"מ בנפשו, שהדבור הוא בחי' דומם, דדבור הוא האותיות, והאותיות הם דוממים, שאין בהם צמיחה מקטנות לגדלות, דלא יש ריבוי והגדלה, דמאות אחת לא יהי' ב' אותיות, וכן אתוון זעירין לא יהיו אתוון רברבין, וכדודע¹⁰² שיש אתוון רברבין, אתוון בינונים, ואתוון זעירין, הרי כל האותיות הן כמו שהן במדריגתן והמדות הן בחי' צומח, שצומחין מקטנות לגדלות, וכאשר מתבונן יותר בשכלו נעשה הגדלת האהבה, אמנם זה שהמדות הם צומח, הנה זהו בעקרי המדות חג"ת שהן אהבה, יראה, רחמים, שהן בבחי' צומח, אך נו"ה הן בקירוב לבחי' הדומם, וכמו בנצח אין בזה קטנות וגדלות, דמי שהוא במדת הנצח הרי הוא תמיד בשהו, ואדרבה בקטן יכול להיות הנצחון יותר מבגדול והוא להיות שאינו ע"פ השכל, על כן אין בזה כל כך ענין קטנות וגדלות כו' וכן בהודאה הרי אין זה ע"פ השכל, רק שמודה שהוא כן, ע"כ אין בזה קטנות וגדלות, וכנ"ל⁵³ דנה"י הן לבר מגופא כו'¹⁰³, ולכן נו"ה נקרא בדי ערבות¹⁰⁴, שאין בהם טעם וריח¹⁰⁵, והיינו שאין בזה חיות כל כך, והרי זה כמו הדומם כו', ובחינת חי הוא השכל, דוהחכמה תחי' כו'¹⁰⁶, דהחיות פנימי שבאדם הוא השכל, דנפש החיונית שבו הוא חיצונית החיות שהגוף חי, אבל פנימיות החיות הוא השכל כו' ומדבר הוא בחי' מקור השכל, כח המשכיל שמשם מקור הדבור וכידוע¹⁰⁷ שהדבור הוא מקדמות השכל, ולכן קטן כבן שנה ומחצה, גם שהוא בר שכל אינו יכול לדבר, מפני שאינו מאיר בו כח המשכיל כו' דמקור הדבור הוא מכח המשכיל כו', והנה ד' עולמות אבי"ע הן ג"כ בחי' דצח"מ¹⁰⁸, דכתיב¹⁰⁹ כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו שהן אבי"ע, הנה עשי' הוא בחי' דומם ויצירה בחי' צומח, ובריאה חי, ואצילות מדבר, והאדם שיש בו התכללות כל המדריגות דצח"מ, הרי שכולל כל העולמות בפרט, וזהו חביב אדם שנברא בצלם שהוא בכללות מה שהאדם נברא בעל מעלה ומדריגה, וחבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם, שנאמר² כי בצלם אלקים עשה את האדם, שהאדם כולל כל העולמות וכל ההשתל' כו'.

בס"ד ב' דחז"ש רפ"ה

חביב¹ אדם שנברא בצלם, חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם, שנא'² כי³ בצלם אלקים עשה את האדם⁴, וצ"ל מה"ע החבה בכלל שנברא, וכפל הדבר פעמים לאמר כי חבה יתירה נודעת לו להאדם שנברא בצלם, ועוצ"ל דהנה חשיב כאן ג' חבות⁵, חביב אדם, חביבין ישראל שנק' בנים למקום, חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, ובכולם הוא כופלם פעמים בלשון חביב וחבה יתירה, וצ"ל מהו ג' ענינים בכלל, והכופל בחבה יתירה.

והענין הוא, דהנה חביב אדם שנברא בצלם קאי על האדם אתם, דהנה כתיב⁶ ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם ואמרז"ל⁷ אתם קרוים אדם, וחביב אדם שנברא בצלם שמורה⁸ על מעלת מדרי' האדם שהוא בריאה נכונה, בעל מעלה נכבדה יותר על כל הנבראים שנברא בקומה זקופה⁸, ויש בו התחלקות ראש ורגל, מעלה ומטה, שהראש הוא מעלה והרגל הוא מטה, משא"כ הבע"ח הרי נבראו בקומה כפופה⁸, והוא רוח הבהמה היורדת למטה לארץ⁹ וטבע הבהמה שמרכנת ראשה למטה, ואין בהם ההתחלקות ממעלה ומטה, שהראש והרגל הם בשוין, אבל האדם נברא בצלם, והוא להורות על מעלתו. וחבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם זהו על מעלת האדם שנברא בדוגמא שלמעלה, שהרי זה שהאדם נברא בעל מעלה הרי הי' יכול להיות בעל מעלה נכבדה, ומ"מ לא יהי' בדוגמא של מעלה, וכמו השכלי הנבדלים¹⁰ שהם בעלי מעלה ומדריגה גבוה, ומ"מ הרי אינם בדוגמא שלמעלה לומר כי הם בדוגמא שלמעלה, אבל האדם הוא בדוגמא שלמעלה, וכולל בעצמו הפרצופים העליונים

(1) המאמר מיוסד, כנראה, על ד"ה והי' לכם לציצית עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' תפא ואילך). שמיוסד, כנראה, על ד"ה הנ"ל תרל"ה (סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שלד ואילך). אוה"ת שלח ע' תרכו ואילך (והוא הגהות לד"ה הנ"ל במאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"א ע' של ואילך).

עוד מאמרים שמיוסדים, כנראה, על ד"ה הנ"ל עטר"ת: ד"ה חביב אדם וד"ה חביבין ישראל תרצ"ו (סה"מ תרצ"ו ע' 84 ואילך). ד"ה איזהו חכם תש"ב (סה"מ תש"ב ע' 123 ואילך).

(2) נח ט, ו.

(3) כ"ה בסידור אדמו"ר הזקן. וראה שינויי נוסחאות למשניות שבהערה הבאה.

(4) אבות פ"ג מ"ד.

(5) ראה גם רד"ה חביב אדם תש"ב (סה"מ תש"ב ע' 104 ואילך).

(6) יחזקאל לד, לא.

(7) יבמות סא, רע"א.

(8) ראה מדרש שמואל לאבות שם (והחסיד ז"ל פירש"י) – הובא באוה"ת שבהערה 1.

(9) ע"פ קהלת ג, כא.

(10) ראה מורה נבוכים ח"א רפמ"ט. ח"ב פ"ב. פ"ו. ספר העיקרים מאמר ב פל"א (הובא בספר החקירה להצ"צ יג, א). פרדס שער ו (שער סדר עמידתו) פ"ו. עין חיים שער נ (שער קיצור אבי"ע) פ"ו. לקו"ת שלח מה, א. מו, רע"א. סה"מ עזר"ת ע' צח. ועוד.

(102) ראה זהר ח"א ג, ריש ע"ב. ח"ב קלב, א. ח"ג ב, א. רכ, א. ועוד.

(103) ראה עין חיים שער טז (שער הולדת או"א וזו"ן) רפ"ד.

(104) ראה זהר ח"א רכ, ב ובאור החמה שם. רסב, א. ח"ג קצג, ב ובמקדש מלך שם. תקו"ז תי"ג (כט,

א). לקו"ת מסעי צ, ג. שה"ש כז, ד. סה"מ תרפ"ב ע' לו.

(105) ויק"ר פ"ל, יב.

(106) קהלת ז, יב (ושם: החכמה).

(107) תניא אגה"ק ס"ה (קז, ב). וראה סה"מ תרנ"ט ע' י.

(108) ראה עין חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פ"א. שער נ (שער קיצור אבי"ע) פ"א ואילך. מאורי

אור ד, כד. לקו"ת שבהערה 93.

(109) ישעי' מג, ז.

דהתחלת האדם מהגולגלתא קרומא אורא מוחא, וכן כל האברים וסדר עמידתן שהוא בדוגמת אדם העליון. וזהו רוח האדם העולה היא למעלה⁹ להורות שהוא נברא בדוגמא שלמעלה, והוא החכה יתירה שנודע בזה אמיתית מעלת האדם.

אמנם זהו בחיצוניות העולמות, והיינו האדם כמו שהוא מלובש בגוף, ומ"ש חביבין ישראל שנקראים בנים למקום הוא על מעלת מהות מדריגת הנשמות, דבד"כ הנשמות נק' בנים¹¹, (ובזה נכלל גם נשמות ידועות דגם בהיותם למטה הם במדרי' האצי' כו'¹¹), וחביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה, זהו במעלת התורה שגבוה ממעלת הנשמות.

דהנה ידוע¹², דתורה ונשמות שניהם הם המשכת העצמות, דתורה היא המשכה עצמית, דכתיב¹³ ואהי' אצלו שעשועים שהיא שעשוע המלך בעצמותו¹⁴, ונשמות הם המשכה עצמית דישראל עלו במחשבה¹⁵ שהיא המחשבה עצמי, ועלה במחשבה הוא פנימיות המחשבה¹⁶, שהוא פנימיות ועצמות א"ס ב"ה, וכמ"ש¹⁷ בנים אתם לה' אלקיכם שהוא כדוגמת משל הבן שהוא מעצמות האב, וזה שהבן מעצמות האב הכוונה עצמות, שלמעלה מגילויים¹⁸, א"כ הרי תורה וישראל שניהם בכחי' העצמות, וההפרש ביניהם הוא דבנשמות העצמות הוא בהעלם, ובתורה הוא בגילוי. וזהו דהנשמה עם היותה אלקות בעצם מהותה, והיינו דלהיותה המשכה עצמי לכן היא אלקות בעצם מהותה, אשר משו"ז הרי בכח הנשמה לעלות ולהגיע למדריגה היותר עליונה, פי' דכל אחד ואחד מישראל ביכולתו לאמר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב¹⁹, דהאבות הן הן המרכבה²⁰, והיינו דהאבות כמו שהיו למטה מלובשים בגופים היו מרכבה לחג"ת דאצי' כל אחד לפי מדריגתו אברהם הי' מרכבה למדת החסד דאצי' וכדאיתא בפרד"ס²¹ בשם ס' הבהיה²², אמרה מדת החסד לפני הקב"ה רבש"ע מימי היות אברם בארץ לא הוצרכתי לעשות מלאכתי, אלא אברם עומד ומשמש במקומי, הרי שאברהם בהיותו למטה הי' מרכבה למדת החסד,

(11) ראה לקו"ת שה"ש יט, ב ואילך. ד"ה להבין כו' מאן פני האדון תשי"ז (סה"מ תשי"ז ע' שטו).

(12) ראה המשך תרס"ו ע' צו. ע' רל ואילך.

(13) משלי ח, ל (בדילוג).

(14) נת' בעמק המלך שער א'. וראה לקו"ת שה"ש כז, סע"א.

(15) ב"ר פ"א, ד.

(16) ראה לקו"ת שה"ש יז, סע"ד. יט, ב. לז, ג. סה"מ ה"ש"ת ע' 17. ובכ"מ.

(17) פ' ראה יד, א.

(18) ראה תניא רפ"ב: «כמו שהבן נמשך ממוח האב», וביארו אבותינו רבותינו נ"ע, מעצמותו ומהותו העצמי דמות האב שלמעלה מכחות הגלויים (אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' תפד). וראה אור תורה להרב המגיד סימן ו.

(19) תדבאר פכ"ה.

(20) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו. וראה תניא פכ"ג. פל"ד. פל"ט.

(21) שער כב (שער הכינויים) פ"ד.

(22) סימן קצא.

שאינו בא בבחי' התחלקות, כי אם שמקיף כל העולמות בשוה, ואינו בבחי' המשכה מהעלם אל הגילוי כי אם גילוי העצמות, ואינו תלוי בתיקון הכלים כי אם הוא המשכה מבחי' עצמות בבחי' גילוי העצמות כו', וזהו המבו' בכל מקום⁹², דההמשכה מאוא"ס שלמעלה מהשתל', הגם שזהו ע"י עבודה הרי זה אתעדל"ע מצ"ע, כי אינו תלוי בתיקון הכלים, ומ"מ הוא בא דוקא על ידי שלמות העבודה כו', וזהו דכללות ההשתל' הוא בהב' מדריגות דממלא כ"ע וסוכ"ע שהם ב' בחינות אור פנימי ואור מקיף.

ובזה יובן מ"ש חביב אדם שנברא בצלם, וחכה יתירה נודעת לו שנברא בצלם, להיות כי האדם כולל ב' המדריגו' שבכללות ההשתל' בהב' מדריגות שבהאדם עצמו, והם הכחות פנימיות, ובאור וחיות כללי דנפש, אמנם כל זה הוא בבחי' כללות ההשתל', והיינו בחי' הגילויים שבעולמות שהאדם כולל, אמנם יש בהאדם התכללות כל העולמות בפרט⁹³, דהנה כללות העולם הוא הד' מדריגות דצח"מ, ובה יש ריבוי פרטים, וכמו בדומם מאבנים פשוטים עד אבנים טובים ומאירים שהם בעלי סגולה, ובצומח יש עשבים מחיים, ועשבים ממיתים, ויש כמה אילנות ופירות ותבואות ועשבים, וכן כמה מיני חי, כמו בהמות, חיות, ועופות, וגם במדבר יש הרבה מינים פרטים וכמו נשמת משה שהי' במדריגה היותר עליונה, ויש אדם שנמשל כבהמה נדמה⁹⁴ אך בכללות הן רק ד' מדריגות דצח"מ, וכן בהאדם יש התכללות דצח"מ בין בגופו⁹⁵ ובין בנפשו⁹⁶, הדצח"מ שבגופו הוא שהגוף הוא בבחי' דומם, וכידוע⁹⁷ שחלוק גוף האדם מגופי הבע"ח שהן בבחי' צומח, דמהמאמ⁹⁸ תוצא הארץ נפש חי', יצא גופם ונפשם כאחד, וכמאמר⁹⁹ בצביונם נבראו ובקומתן נבראו, בצביונם נבראו בנפשם, ובקומתן נבראו בגופם כו', אבל האדם כתיב כו'82 וייצר ה' אלקים את האדם עפר מן האדמה כו', שעה ראשונה צבר עפרו כו'¹⁰⁰, הרי הגוף הוא בחי' דומם, וצומח שבו הוא שצומח מקטנות לגדלות, ששנולד הוא קטן וצומח וגדל מעט מעט כו', והוא ג"כ חי, דמה שהוא מדבר אין זה שהוא מדבר בלבד, כי אם שזהו מעלה נוספת בו, אבל הוא ג"כ חי כמו כל הבעלי חיים, שיש חי בלתי מדבר, וחי המדבר, והיינו שיש בו נפש החיונית, שזה בחי' החי שבו כו', רק שנפש החיונית שבאדם הוא למעלה מנפש החי דבעלי חיים, דלהיותו מדבר הרי אינו דומה חיות המדבר לחיות החי, וכמו"כ הצומח שבו הוא למעלה מצומח ממש¹⁰¹, והרי הוא

(92) ראה לקו"ת שה"ש כג, סע"ד ואילך.

(93) ראה לקו"ת במדבר ה, סע"א ואילך.

(94) ע"פ תהלים מט, יג. שם, כא.

(95) ראה לקו"ת אמור לז, ג ואילך. חוקת נו, ד ואילך. מסעי צה, ג. סה"מ תרפ"ה ע' שכח ואילך. ועוד.

(96) ראה תו"א בראשית ד, א. לקו"ת שם.

(97) ראה תו"א שם ג, ד ואילך.

(98) בראשית א, כד.

(99) ר"ה יא, א. חולין ס, א.

(100) סנהדרין לח, ב.

(101) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"א ע' קכג.

ויצחק עבודתו בחפירת בארות, שהו"ע ההעלאה מלמטלמ"ע²³, ובזה ה' מרכבה למדת הגבורה, ויעקב מרכבה למדת הת"ת²³, וזהו מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, דכל אחד ואחד מישראל יכול להיות מרכבה לאלקות ע"י עבודתו בעבודה תמה.

אמנם עבודה זו הוא בעבודה ויגיעה דוקא, דממילא ומעצמו לא יבוא לשום מעלה ומדריגה כלל, כי אם ע"י עבודה ויגיעה דוקא ביגיעת בשר ויגיעת נפש בקיום התומ"צ, דהנה ידוע דקיום התומ"צ הוא ביגיעה דוקא שמייגע א"ע ביגיעת בשר על ידיעת האסור והמותר, דהנה לא עם הארץ חסיד²⁴, דחסיד הוא המתחסד עם קונו²⁵, והיינו שהוא למטה ועושה כלים לאלקות, וצריך לידע את האסור והמותר, וכל ידיעה באה ביגיעה עצומה, דמעצמו אינם נופלים הידיעות במוחו, כ"א ביגיעה דוקא לידע כל פרטי הדינים וההלכות, ואח"כ היגיעה לקיים את המצוה כתיקונה, שזהו יגיעה, וכמאמר²⁶ לא ניתנו המצות אלא לצרף בהם את הבריות, דמצוה הוא התקשרות²⁷, והיינו שמקשר את האדם לאלקות, וכאשר מתקשר לאלקות הוא מנתק א"ע רייסט ער זיך אָפּ מעניני עולם שזה בא ביגיעה. ובאמת הנה עיקר ויסוד קיום המצות הוא כאשר הם נעשים באהו"ר, וכדאי' בס"ש²⁸, והמקיימן באמת הוא האוהב שם הוי' וחפץ לדבקה בו, דזה בא ביגיעת נפש, ברוב התבוננות והתעסקות בתפלה בשפיכת נפש והתעוררות רח"ר בבקשות ותחנונים שיהי' מרכבה לאלקות, דכ"ז בא ע"י עבודה ויגיעה. וכמו עד"מ הבן שהוא מעצמות האב, וזה שהבן הוא עצמות האב הכוונה עצמות שלמעלה מגילויים¹⁸, ולכן²⁹ הנה יכול להיות לפעמים יפה כח הבן מכח האב³⁰, והיינו דבכח הבן לגלות ולהמשיך גילויים מהעצמי יותר מהגילויים שהיו בהאב, אמנם זה בא ע"י עבודה ויגיעה, ולכן הרי זה נק' כח הבן, דלכאורה כל הענינים שיש בהבן הוא רק מכח האב, דהרי האב נותן לו הכח כו' וכהא דאמר³¹ האב זוכה לבנו כו', ומ"מ הנה זה נק' כח הבן לפי שזה בא בכחו ויגיעתו של הבן, והגם שזה בא בכחו ויגיעתו של הבן, אבל זהו מעצמות האב, ורק שבא ביגיעתו של הבן, לפי שהעצמות הוא בו בהעלם, וצריך עבודה ויגיעה להוציא ולגלות את הנעלם, ולהיותו עובד בזה ביגיעה גדולה (אשר זולת זאת א"א שיתגלה) לכן נקראת ע"ש כחו אבל זהו העצמות של האב, הרי שהעצמות הוא בהעלם, וכן

החיות שהוא בבחי' התגלות העצמות, וכמו בקלקול היד ר"ל, שנחסר כח התנועה, הנה כשמתקן את הקלקול ממילא חוזר כח התנועה, בתיקון הכלי, אבל אם נסתלק ח"ו האור וחיות כללי, שזהו מיתת האבר ר"ל אינו מועיל תיקון הכלי כו', והיינו דאור וחיות הכללי אין זה תלוי בתיקון הכלים והאברים, כי אם הוא שנמשך אור וחיות מהנפש להחיות כו' וכמ"ש⁸² ויפח באפיו נשמת חיים להחיות את הגוף, ובזה כלולים כל הכחות, דאחר שנמשך הנפש להחיות נמשכים הכחות מהעלם אל הגילוי ע"י הגדלת ותיקון הכלים כו'.

והדוגמא מזה יובן למעלה, מ"ש⁸³ והחכמה מאין תמצא, דאין הוא בחי' כתר, וכמ"ש בזהר⁸⁴ ע"פ⁸⁵ היש ה' בקרבנו אם אין, שרצו לידע⁸⁶ אם מקבלים מהחכמה שנקרא הוי', אם אין, מבחי' א"א שנק' אין, וטעם הדבר דא"א נק' אין להיות שזהו גילוי העצמות דאוא"ס הפשוט בתכלית הפשיטות, והחכמה מאין תמצא וכו', דהחכמה תמצא מאין בבחי' מציאות, והיינו שהחכמה שנמצאת מאין אינו בבחי' אין כי אם תמצא בבחי' מציאות, וזהו דחכמה היא כח מה⁸⁷, לשון מהות ומציאות דבר מה, אמנם להיות שנמצאת מאין ע"כ במקור חוצבה היא בבחי' אין, והיינו דפנימיות החכמה הוא בחי' אין דכתר, וזהו ג"כ, מה, לשון מה פשפשת כו'⁸⁸, וכידוע⁸⁹ דמה יש ב' פירושים⁹⁰ הפכים, ל' מהות, והעדר המהות וכמ"ש משה⁹¹ ונחנו מה בבחי' ביטול במציאות בתכלית כו', וכמו"כ יש בתמצא ג"כ ב' ענינים אלו, דתמצא הוא כמו מציאה, שהמוצא מציאה אינו יודע מאין באה לו, והיינו שהחכמה נמצאת בבחי' מציאה ואינה יודעת ומשגת מקורה כו', וגם זאת דמציאה היא שלא נשתנה בעצם, והיינו דמה שזה אבד, מצא זה, והוא דפנימיות החכמה הרי זה בחי' האין דכתר כו' אמנם בחי' האין דכתר שממציא את החכמה, אין זה בחי' העצמי דכתר כי אם בחי' התגלות לבד, דעצמות הכתר היינו עצמות א"ס אינו בגדר אף מקור למקור לחכמה, רק בחי' התגלות הכתר, היינו התגלות העצמות הרי זה בחי' מקור לחכמה, שהחכמה נמצאת כלולה בבחי' כתר ומשם נאצלה ונמשכה כו', אך בחי' אין דכתר הגם שהוא בחי' התגלות לבד ה"ז בבחי' אין בבחי' הפשיטות דא"ס, והחכמה שנמצא מהאין היא בבחינת מציאות כו', ולכן חכמה היא ראשית ההשתל' דבחי' ממלא כ"ע, ונמשכה מהעלם אל הגילוי על ידי תיקון הכלים כו', והאין דכתר זהו בחי' אוא"ס הסוכ"ע,

(23) ראה תו"א תולדות יז, ג. ובכ"מ.

(24) אבות פ"ב מ"ה.

(25) זהר ח"ב קיד, ב. ח"ג רכב, ב (ברע"מ). רפא, א (ברע"מ). תקו"ז בהקדמה (א, סע"ב). וראה תניא ספ"י.

(26) ב"ר פמ"ד, א.

(27) ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. סה"מ תרצ"ב ע' עח ואילך. תרח"ץ ע' נב. וש"נ. אגרות קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"י ע' שסט (הועתק ב,היום יום" ח חשוון). ובכ"מ.

(28) פ"ד. וראה קונטרס העבודה פ"ב (ע' 15). סה"מ תרפ"ט ע' 263. תרצ"א ע' קמב.

(29) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ט ע' קפו. סה"מ תרנ"ז ע' רסז ואילך. תרנ"ט ע' ד. וז"נ.

(30) שבועות מח, א.

(31) ראה עדיות פ"ב מ"ט.

(82) בראשית ב, ז.

(83) איוב כח, יב.

(84) ח"ג קנח, ב.

(85) בשלח יז, ז.

(86) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן הנחות הר"פ ע' עה. תקס"ח ח"א ע' לד. ע' שמא.

(87) זח"ג (ברע"מ) כח, א. לד, א.

(88) זח"א א, ב.

(89) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח שם (ע' שמא). סה"מ תרצ"א ע' ריד. וש"נ.

(90) דמה יש ב' פירושים: בסה"מ עטר"ת שבעה ערה 1: דמ"ה יש בו ב' פירושים.

(91) בשלח טז, ז"ח.

הוא הדוגמא בנשמות שהעצמות הוא בהעלם ובא לידי גילוי ע"י עבודה דוקא, ובתורה הוא בגילוי, וכמ"ש³² ותורה אור וכידוע³³ דאור הוא התגלות עצמות.

וזהו חביבין ישראל שנקראים בנים למקום, שהם בבחי' המשכה עצמית, דהנשמה היא אלקות בעצם מהותה, וחביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה הוא במעלת התורה שלמעלה ממעלת הנשמות, והיינו שבתורה העצמות הוא בגילוי. וזהו"ע הג' חבות, דחביב אדם קאי על אדם אתם והיינו הנשמה כמו שבאה בהתלבשות באברי הגוף, חביבין ישראל שנקראים בנים הוא על מעלת הנשמות שהם אלקו' וכל אחד בכחו לעלות ולהגיע למדרגה היותר עליונה ע"י עבודה, וחביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה הוא מעלת התורה שהעצמות בה בגילוי. ומ"ש בכל אחד מהם חבה יתירה נודעת להם, הוא להיות כי בכל מדרגה ומדרגה יש ב' ענינים, כללו של דבר ופרטיו שהוא המקיף של הדבר והעצמי, ומה שבא בפרטיות ובפנימיות יותר. וזהו חביב אדם שנברא בצלם, חבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם. והענין הוא, כי הנה האדם נקרא עולם קטן³⁴, וכדאיתא באדר"ן³⁵ כל מה שברא הקב"ה בעולם, ברא באדם, ברא חורשין (יערות) בעולם ברא חורשין באדם, והם השערות, וכן חשיב שם כמה דברים בהשוואת עולם ואדם, דהעולם הוא גוף גדול³⁶, והאדם הוא עולם קטן³⁴, והיינו דהאדם כולל בעצמו כל מה שנמצא בעוה"ז עולם העשי', וזהו החבה שלו שנברא בצלם. וחבה יתירה נודעת לו, דלא זה בלבד מה שהאדם כולל בעצמו כל מה שנברא בעוה"ז, אלא הוא נקרא עולם קטן הכולל בעצמו כללות ההשתל' מראש כל דרגין עד סוף כל דרגין, וכל הגילויים שבעולמות הכל הוא בהאדם, וזהו מעלת ההתכללות על ההתחלקות.

ולהבין זה, וילהק"ת מה שנת"ל³⁷, דבכללות הגילוי או"ס ב"ה שמאיר בעולמות הרי יש בחי' ממכ"ע וסוכ"ע שהם אור פנימי ואור מקיף דבשניהם נאמר מלא³⁸, בממכ"ע נאמר מלא כל הארץ כבודו³⁹ זיו יקר⁴⁰, והוא ההארה האלקית שבאה בתפיסה והתלבשות בנבראים בכל עולם ונברא לפ"ע, וכמו כחות הנפש שמתלבשים ממש בהאברים, והם נקראים כחות מורגשים לגבי מעלת מהות כחות הנפש כמו שהן טרם התלבשותם בהאברים, וסוכ"ע הוא בחי' אור מקיף ובי' נאמר

(32) משלי ו, כג.

(33) ראה סה"מ עטר"ת ע' קלב ואילך.

(34) תנחומא פקודי ג. תקו"ז תיקון טט (ק, ב. קא, א).

(35) פלא. וראה קה"ר פ"א, ד. זהר ח"א קלד, ב. מורה נבוכים ח"א פ"ב. לקו"ת במדבר ה, סע"א ואילך.

(36) מורה נבוכים שם. והוא מובן ג"כ ממ"ש במקומות שצויינו בהערות 34-35.

(37) בד"ה וידבר אלקים דיום א' דחג השבועות שנה זו (סה"מ תרפ"ה ע' רחצ ואילך).

(38) ראה לקו"ת ואתחנן ט, א ואילך. פ' ראה לג, א ואילך.

(39) ישע"י ו, ג.

(40) תיב"ע עה"פ.

בעצמותו, וכן בהזיו כו', אמנם בענין הזיו הרי אמר דאינו עולה בשם אור וזיו כלל, הכוונה שאינו מהות זה כלל מה שבא אח"כ בהתגלות, וכן בכללות הענין למעלה מש"א אור הכלול בעצמותו, היינו שאינו בבחי' יציאה חוץ לעצמותו כו' וכמ"ש במ"א⁷⁹, והיינו דהענין למעלה אינו כמו למטה באור וזיו השמש בשמש, וכחות הנפש הכלולים בנפש, דהיינו שהם כלולים ממש בהעצם, ולמעלה ענין הכלול בעצמותו המבואר בכל מקום, הוא רק זאת שאינו בבחי' יציאה מהעצמות כו', וכמו שהוא בעצמותו ממש, דהיינו בחי' שמו העצמי דקדמון כקדמותו ית' אינו בבחי' אור כלל, אשר כן הוא גם בהמשל דאור וזיו השמש, דמה שהזיו הוא ביתר שאת, ויתר עז, דלהיותו שם הוא ממהות העצמי, והוא התוקף והעוז העצמי מה שמזה בא אח"כ בגילוי בבחי' התפשטות העצמות, והוא כדוגמת הרצון, דעם היותו שבהתגלות הוא רצון, אבל כמו שהוא בהנפש אינו ענין רצון כלל וכלל, שהוא בבחי' איו, וכל מציאותו הוא רק בהתגלות, וההתגלות הוא עצמות הנפש, אמנם צ"ל, והלא כל הכחות הרי ישנם כמו שהם כלולים בעצם הנפש, ובפרט זה מה שהנפש נושא כל הכחות בעצמו, אשר שם אינו במציאות כלל, וא"כ מהו ההבדל בין הכחות להרצון, דהרי הרצון בהתגלות הנה הוא ג"כ אינו עצם הנפש כי אם גילוי בלבד, ובכחות הנה כמו שהם בעצם הנפש ג"כ אינם במציאות, וא"כ מהו הפרש ביניהם. אך הענין הוא, דהנה האמת הוא כן דגם הכחות הנה כמו שהם כלולים בנפש, ובפרט כמו שהנפש נושא כל הכחות בעצמו הרי אינם בבחי' מציאות, ואין זה בבחי' התכללות, אך הנה התגלות הכחות הוא שמתלבשים באברי הגוף, וא"כ ההעלם שלהם הוא כמו שהן למעלה מהתגלות זאת, והיינו ברצון שבנפש, או באור וחיות כללי דהנפש, ושם הוא בבחי' התכללות בבחי' מציאות כו', אך הרצון, וכן האור הכללי הרי התגלות שלו הוא לא בבחי' התלבשות בכלים, כי אם התגלות העצמי, ואם כן ההעלם שלו הוא בחי' העצמי דנפש, ושם אינו בבחי' מציאות כלל וכלל כו', והיינו דהכחות מתייחסים אל הרצון ושם שייך התכללות, והרצון מתייחס אל עצם הנפש ושם אינו שייך התכללות כי אינו במציאות, וזהו הטעם מה שהכחות הן בבחי' המשכה מהעלם אל הגילוי, והרצון אינו בבחי' המשכה מהעלם אל הגילוי כי אם התגלות העצמות כו', וזהו ג"כ דהמשכת הכחות הוא על ידי הגדלת הכלים, ורצון ואור וחיות כללי אינו תלוי בהגדלת הכלים, דהכחות הנה להיות שהן כלולים בהעצם בבחי' מציאות, והמשכתם הוא רק מן ההעלם אל הגילוי ה"ה בערך שהכלים ממשויכים אותם, אבל הרצון וכן האור וחיות כללי שאינם בבחי' המשכה מהעלם אל הגילוי, כי אם התגלות העצמות, אינו בערך שהכלים ימשיכו אותו, ואינו תלוי בהגדלת הכלים, שהרי ידוע⁸⁰ שהאברים ממשויכים חיות, וכידוע⁸¹ ההפרש בין כלים לאברים, דכלים הם רק מקבלים את החיות, אבל אברים ממשויכים את החיות, אמנם זה מה שהאברים ממשויכים את החיות, הוא רק החיות שהוא מהעלם אל הגילוי לא

(79) ראה סה"מ תרס"א ע' קעת. עטר"ת ע' תצט. תרפ"ב ע' טז.

(80) ראה לקו"ת פ' ראה כב, סע"ד. סה"מ תרנ"ט ע' ט. מקומות שצויינו בהערה הבאה.

(81) ראה לקו"ת שם כג, ג. סה"מ תרל"ג ח"ב ע' שנ. תרנ"ג ע' רל. תרצ"ב ע' קלג.

ג"כ מלא וכמ"ש⁴¹ את השמים ואת הארץ אני מלא אבל אינו נתפס בנבראים ועולמות וסובב כל עלמין בשוה, וכמו הרצון⁴² שאין לו כלי מיוחדת בגוף והוא עיקר הפועל בכל כת, ופועלתו בכולם בשוה שהוא ממלא את כולם אבל אין אחד מהם תופס בו כלל ולכן הוא בכולם בשוה, ולזאת הוא מאחד, והדוגמא מזה למעלה באור הסוכ"ע דאחיד בשמיא ובארעא⁴³. וב' בחינות אלו דממכ"ע וסוכ"ע בשרש שרשן הוא בחי' קו ועיגול הגדול שלפני הקו⁴⁴, דהקו עושה מעומ"ט בהע"ס דאצי', דהחכמה נקרא מעלה לגבי ז"א, ומל' נקרא מטה לגבי ז"א, והתחלקות הע"ס והגבלתן הוא על ידי הקו, וכן המעלה ומטה בכללות הפרצופים הוא על ידי הקו וכללות ב' מדריגות קו ועיגול הגדול הם שרש הממכ"ע וסוכ"ע.

וביאור הענין הוא, יש להבין בעומק יותר בהב' מיני המשכות החיות והשפע מאור הא"ס ב"ה שמאיר בכללות העולמות, והיינו שהגילוי אוא"ס ב"ה שמאיר בעולמות הוא נחלק לב' מדריגות, הא' בחי' ממכ"ע והוא שבא בבחי' התחלקות בכל עולם ועולם, והב' בחי' סוכ"ע שאינו בבחי' תפיסא בחיות פרטי בכל עולם, כי אם שהוא סובב ומקיף את כולם בהשוואה. דהנה בחי' ממכ"ע הוא שבא בבחי' התחלקות, דאינו דומה הגילוי שבאצי' לגבי הגילוי שבכי"ע דהנה איתא בת"ז⁴⁵, וההוא נביעו איהו כנשמטא לגופא, דאיהו חיים לגופא, דנביעו קאי על גילוי אור הקו שהוא נשמה וחיים לגופא דאצי' והיינו דהארת הקו הנמשך מאוא"ס מאיר באצי' בגילוי ממש, דאצי' בכלל הוא בחי' תיקון שזהו עיקר כוונת הקו ולכן הוא מאיר בגילוי באצי' ומסתיים במל' דאצי', ואינו מאיר בגילוי בכי"ע, אבל באצי' הוא בגילוי, וז"א דאצי' הרי הוא בכלל עולמות א"ס⁴⁶, וכללות האצילות הוא האצלה והפרשה מאוא"ס המאציל ב"ה, והוא אצלו וסמוך כו"ל⁴⁷ הרי הגילוי דאצי' הוא למעלה באין ערוך לגבי כי"ע, והיינו שמאיר בו בחי' הצנור הנמשך מאוא"ס ב"ה, וכנ"ל⁴⁸, דהקו בכלל הוא כמשל הצנור הנמשך מן הנהר⁴⁹, כמו"כ באצי' הוא גילוי הקו, משא"כ בכי"ע, ומ"מ גם בכריאה הגילוי יותר הרבה מביצירה, דבריאה הוא בחי' יש הראשון שנתהווה מהאין האלקי והיינו שמאיר שם גילוי האין האלקי⁵⁰,

בגילוי, כי אם הוא מעצם הנפש ובבחי' העדר המציאות, וכאשר בא במציאות הוא רק התגלות עצמות הנפש, אשר כמו כן הוא בבחי' אור בכלל, דענין האור הוא שהוא בחי' אין, ולהיות כן אינו שייך בו התכללות במקורו מב' טעמים, הא' מפני שהוא אין בעצם ואינו דבר שיפול על זה ענין ההתכללות, והב' דכמו שהוא בעצמות אינו בבחי' אור כלל, דזה שהוא אור הוא רק בהגילוי, אבל כמו שהוא בעצמות אינו בבחי' אור כלל, וזהו דבאור אינו שייך העלם וגילוי, ר"ל גילוי מההעלם, שנאמר דגילוי זה ה' תחלה בהעלמו ובא מההעלם אל הגילוי, דבהעלם וגילוי הוא מה דעצם הדבר אינו משתנה, וההתחדשות הוא רק ההתגלות בלבד, אבל עצם מהות הדבר ה' תחלה בהעלמו, אבל באור אינו כן דאינו גילוי מההעלם וההתחדשות הוא בעצם מהות הדבר שלא ה' תחלה כלל, הכוונה, דמה שה' תחלה אינו ממהות זה כלל, וזהו דהעלם וגילוי דאור הוא בחי' עצם והתפשטות שההעלם הוא בחי' העצמות, ואינו העלם של הגילוי, כי אם העלם בעצם כו', והגילוי הוא ההתפשטות, אבל ההתפשטות אין זה גילוי מההעלם, וזה דאור הוא התפשטות מהעצם הוא הן בכללות האור מהעצמות, והן במדרי' שבאור כו', דגם בהאור יש בחי' עצם והתפשטות, ואין זה שההתפשטות הוא גילוי ההעלם הכלול בהעצם, כי אם שזהו התגלות העצמות כו', דכמו שכללות האור הוא התגלות העצמות, כמו"כ באור גופא התפשטות האור הוא התגלות העצמות. ובזה יבואר מה שאיתא בפרד"ס⁷⁴, דעשר ספירות הגנוזות הן שרשי הכלים, לא שרשי האורות, דהאורות אין צורך לא לשרש ולא למקור כו', והיינו שאינו בבחי' גילוי מההעלם כו'⁷⁵ דהעיקר הוא בבחי' האור הבלי גבול, והיינו אור הסובב כ"ע שהוא גילוי והתפשטות העצמות.

אמנם צ"ל, דהנה לפי מה שנת' דהאור כמו שהוא בהעצמות אינו בבחי' אור כלל, א"כ צ"ל מה שזוכר בכ"מ⁷⁶ הלשון אור הכלול בעצמותו, וכן בכללות ענין האור הרי אומר רבינו ז"ל בסש"ב⁷⁷ בענין אור וזיו השמש שנמצא כלול בעצם השמש, ואומר ע"ז ה'ל' ביתר שאת, וביתר עז כו'⁷⁸, הרי דישונו האור כמו שהוא כלול

(74) שער יא (שער הצחצחות) פ"ו.

(75) ראה אוה"ת פינס ע' אקמט. סה"מ תרע"ח ע' שצט. ד"ה לך אמר לבי תשי"ז (סה"מ תשי"ז ע' שכא ואילך).

(76) ראה תו"א וירא יד, א. ויקהל פז, ב. לקו"ת פקודי ז, ב. מאמרי אדמו"ר הזקן מארז"ל ע' תעט. אוה"ת ענינים ע' קלח ואילך. סה"מ תרנ"ב ע' צה. המשך תרס"ו ע' קפ ואילך. ובכ"מ.

(77) פ"ל"ג (מב, א): „ביטול זיו ואור השמש במקורו הוא גוף כדור השמש שברקיע שגם שם מאיר ומתפשט ודאי זיוו ואורו וביתר שאת מהתפשטותו והארתו בחלל העולם אלא ששם הוא בטל במציאות במקורו וכאילו אינו במציאות כלל". עשהיה"א פ"ג (עח, א): „והמשל לזה הוא אור השמש המאיר לארץ ולדירים שהוא זיו ואור המתפשט מגוף השמש ונראה לעין כל מאיר על הארץ ובחלל העולם והנה זה פשוט שאור זיוו הזה ישנו ג"כ בגוף וחומר כדור השמש עצמו שבשמים שאם מתפשט ומאיר למרחוק כ"כ כ"ש שיוכל להאיר במקומו ממש רק ששם במקומו ממש נחשב הזיו הזה לאין ואפס ממש כי בטל ממש במציאות לגבי גוף כדור השמש שהוא מקור האור והזיו הזה שהזיו והאור הזה אינו רק הארה מאירה מגוף ועצם כדור השמש כו'".

(78) ראה גם המשך תער"ב ח"א ס"ע תקנג.

(41) ירמ"י כג, כד.

(42) ראה לקו"ת נשא כד, א. סה"מ"צ להצ"צ טו, א. המשך תער"ב שבהערה 73.

(43) ראה זח"א לא, א. תקו"ז תמ"ז (פד, א).

(44) ראה אוה"ת תרומה ע' א'תסו. סה"מ תרל"א ח"א ע' של. תרנ"א ע' קסג. ד"ה וידבר אלקים דיום א' דחג השבועות שנה זו (סה"מ תרפ"ה ע' שג ואילך).

(45) = בתיקוני זהר (בהקדמה - יז, א).

(46) ראה תו"א תרומה פא, ב. סה"מ"צ להצ"צ ד, ב. פו, ב.

(47) ראה פרדס שער טז (שער אבי"ע) פ"א.

(48) בד"ה הנ"ל שנה זו (סה"מ תרפ"ה שם).

(49) ראה ביאורי הזהר וישלח לאדמו"ר האמצעי (יט, ב ואילך) ולאדמו"ר הצ"צ (ח"ב ע' תשה ואילך). אוה"ת נ"ך ע' תנד ואילך. סה"מ תרל"ד ע' קלו ואילך. תרנ"ב ע' קג ואילך. ע' קכד ואילך. תרנ"ט ע' סד ואילך. תער"ב-תרע"ו ע' ג ואילך. תרפ"ט ע' 9 ואילך. ד"ה רבי אומר תר"ץ.

(50) ראה המשך וככה תרל"ז פ"ב ואילך. סה"מ תרנ"ט ע' קצו.

ונעשית בפרצוף שלם דע"ס, וכן בתיקון הכלים בכלל שנעשה כלי יותר לקבל את האור, ועי"ז שהכלי מקבל את האור נמשך האור יותר מהעלמו, דכך הוא המדה באו"פ, שהאור מתקבל בהכלי, וכל שהאור מתקבל יותר בהכלי, הנה לבד זאת שהאור מתקבל בטוב, הנה עוד זאת דעל ידי זה נמשך אור יותר עליון מהעלם אל הגילוי, וכדוגמא שהוא בכחות הנפש בכח השכל, דעל ידי זה שאור השכל מתקבל במוחו בכלי השכל בהשגה טובה, הנה לבד זאת שהשכל מתקבל אצלו הנה עוד זאת שנתחזק הכלי ביותר לקבל אור שכל עמוק יותר, ובדוגמא דדוגמא כזאת הוא בספירות דאצילות שהם בבחי' אור פנימי, וטעם הדבר הוא לפי שהאור נמצא כלול בהעלם ונמשך מהעלם אל הגילוי ע"י הגדלות.

אמנם כל זה הוא באור הממלא כ"ע שהוא בחי' אור פנימי, אבל בבחי' אור הסובב כ"ע אינו שייך לומר כן, דאור הסובב הרי אינו נמצא כלול בהעלם, ואינו נמשך מהעלם אל הגילוי, ואינו תלוי בהגדלת ותיקון הכלים כו', ושרש הפרש הוא, דבחי' ממלא כ"ע הוא אור הנבדל והנפרש מן העצמות, ולא שהוא בבחי' הבדלה ח"ו, רק שאינו בבחי' גילוי והתפשטות העצמות, ובחי' סובב כ"ע הוא גילוי והתפשטות העצמות, וע"כ בחי' ממלא כ"ע להיות שאינו בבחי' גילוי והתפשטות העצמות, כי אם הוא אור הנבדל והנפרש הרי הוא בבחי' מציאות דבר, א"כ הרי שייך בו ענין ההתכללות במקורו, וגם כמו שהוא במקורו הוא בבחי' מציאות, דמאחר דשייך בו ענין ושם התכללות, הרי שהוא איזה מציאות, וההתכללות הוא במקורו, א"כ מוכרח דגם כמו שהוא במקורו הוא בבחי' מציאות, אבל אוא"ס הסובב כ"ע, שאינו אור הנבדל והנפרש מן העצם כמו האור דממכ"ע, כי אם הוא גילוי והתפשטות העצמות, והיינו שהוא בבחי' התגלות העצמות הרי הוא בבחי' העדר המציאות, שהוא בבחי' אין, וע"כ אינו שייך ענין ההתכללות בהעצמות, מאחר שאינו בבחי' מציאות דבר שיאמר עליו שהוא כלול בהעצמות, ומאחר שהוא גילוי והתפשטות העצמות הרי בהכרח לומר דישנו גם בהעצמות, אשר משם מתפשט בבחי' התגלות העצמות, אך האמת הוא דאור הסובב כ"ע כמו שהוא בהעצמות אינו בענין זה כלל, והיינו דזה שבגילוי בא בבחי' אור הרי אין זה דגילוי זה הוא הגילוי מהעלם, דנאמר, דתחלה ה"י בהעלם ועתה נתגלה אלא דבהיותו שם אינו מסוג וענין זה כמו שבא אח"כ, והוא ע"ד הפרש בין כחות הנפש והרצון⁷³, דהכחות הם גילויים מהנפש, והרצון ג"כ אינו עצם הנפש ורק גילוי הנפש בלבד, ומ"מ הרי יש הפרש גדול ביניהם, דכחות הנפש עם היותם גילויי הנפש, ומ"מ הם בבחי' מציאות דבר, ונופל בהם ענין ההתכללות במקורם דגם שם הן מ"מ בבחי' מציאות כו', אבל הרצון הוא רק התגלות עצמות הנפש, ואינו בבחי' מציאות כי אם בבחי' אין, ומשום זה אינו נופל בו ענין ההתכללות בעצמות הנפש, ומ"מ הרי הוא אינו עצם הנפש והוא רק גילוי הנפש, וא"כ הרי בהכרח שישנו גם כמו שהוא בנפש, אלא שהרצון הנה כמו שהוא בעצמות הנפש אינו בבחי' רצון כלל וכלל, כמו שהוא בא אח"כ

דבעולם היצירה לא יש גילוי זה, ולכן ברי' עדאת"כ, ויצירה עדאת"ג⁵¹, דהפרש ביניהם הוא⁵², דהגם דבשניהם יש נבראים אמנם בעלמא דאתכסיא העיקר הוא החיות, וכמו ברואים שבים שנבלעים במקורם, דחיותם הוא מקורם, ונבראים דעלמא דאתגליא העיקר הם הנבראים רק שחיותם הוא ממקור המחי' אותם, וטעם הדבר הוא, לפי שבבריאה מאיר שם גילוי האין, וביצירה לא יש גילוי זה, ובעשי' הגילוי למטה הרבה יותר מביצירה כו', וכשם שהוא הפרש באבי"ע כן הוא גם בהע"ס דאצי' גופא שיש בזה התחלקות מדריגות חלוקים זה מזה, דבכחמה מאיר גילוי אוא"ס יותר מבכינה, וכנ"ל⁵³ בשם הע"ח⁵⁴ דבכחמה מאיר האוא"ס בקירוב מקום, ובכינה בריחוק מקום.

והנה מקום⁵⁵ יש בו ב' דעות⁵⁶, הא' שהדבר המקיף נקרא מקום, והב' הוא שהדבר הממלא נקרא מקום, וכמו דע"מ כלי לקבלה הרי יש בה דפנות הכלי, ויש בה התוך והחלל ריקני שמקבלו בתוכה, הדעה הא' כי המקיף היינו הדפנות המחזיקים את היש והדבר הנמצא בהכלי נקרא מקום, והדעה הב' הוא כי החלל והאור ריקני מה שמקבל בתוכו הדבר, והדבר נקרא מקום. ואיתא בהע"ח⁵⁷ דהדעה הא' בענין מקום הכוונה על העגול הגדול שהוא נושא וסובל כל העולמות א"כ פירוש מקום הוא מקור, והדעה הב' שהממולא נק' מקום הכוונה על החלל ומקום פנוי שהוא אור הקו הממלא כ"ע. וזהו דבכחמה מאיר אוא"ס בבחי' קירוב מקום, והיינו דשם מאיר

(51) לקו"ת במדבר ה, ג. ובכ"מ.

(52) ראה לקו"ת צו יד, ב ואילך. ובכ"מ.

(53) בד"ה הנ"ל שנה זו (סה"מ תרפ"ה ע' שה).

(54) ראה עץ חיים שער מב (שער דרושי אבי"ע) פי"ג י"ד. שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"א. וראה אה"ת ענינים ע' קעט ואילך.

(55) כהבא לקמן – ראה לקו"ת ויקרא הוספות נא, סע"ב ואילך. אה"ת בחוקותי ח"ב ע' תרנט. נ"ד ח"א ע' תז ואילך. ספר החקירה עו, ב ואילך. סה"מ תר"ם ח"ב ע' תקס ואילך. תרמ"ג ע' צד ואילך. תרנ"ז ע' קכו ואילך. המשך תרס"ו ע' לו. סה"מ עטר"ת ע' קג. פרי"ת ע' קפה. תרפ"ז ע' פד ואילך. ד"ה פדה בשלום תשי"ג (סה"מ תשי"ג ע' נב ואילך). ד"ה קטנתי וד"ה פדה בשלום תשל"ל.

(56) עקרים ח"ב פי"ז.

(57) ראה סה"מ פרי"ת שם: דהנה בעיקרים⁸ יש ב' דיעות בענין המקום ד"א שמקום הוא המקיף את הגשם מבחוץ, ודעתו הוא שמקום הוא הריקות שבתוכו נמצא הגשם. וב' דעות אלו יש ג"כ בקבלה דעה² כתב שהעגול הגדול שבתוכו הוא החלל ומק"פ ובו נצטיירו כל העולמות הוא בחי' מקום שעו"א³ הוא מקומו ש"ע כו', ובלק"ת מהאריז"ל כ' ע"פ⁴ הנה מקום אתי זה יוכן בסוד הצמצום שבתוך הצמצום הזה עשה הקב"ה מקום לעולמות, הרי שהחלל ומק"פ הוא בחי' המקום כו'. וההפרש בב' הדיעות הוא שלדיעה הא' מקום הוא האוא"ס שנושא וסובל את העולם כו', ולדיעה הב' מקום הוא מקור העולמות (בחי' מקור הקרוב) כו'.

(א) שבהערה 56.

(ב) ענהק המלך שער א (שער שנשועי המלך) רפ"א. שער ח (שער אדם קדמאה סתם) רפ"ט. שער יג (שער ארי"א) פמ"ו (עט, סע"ב). שער יד (שער קרית ארבע) ר"פ קנב.

(ג) ב"ר פס"ח, טו.

(ד) תשא לג, כא.

(73) ראה המשך תער"ב ח"א ע' פז ואילך.

יותר בחי' גילוי אור הקו שהוא מקום (לדעה הב'), ועוד יותר, דע"י זה הוא קרוב יותר אל העיגול. דהנה נת"ל דהקו עצמו היינו בעצם ענינו עושה מעלה ומטה, דלהיות שהקו הנה בראשו הוא נמשך מן הא"ס ונוגע בו, אמנם בסופו למטה אינו נוגע, דהרי העיגול הוא סובב ומקיף הכל בהשוואה, וכמבואר שם בע"ח⁵⁸ במעלת העגול על בעל זוית שהוא שוה מכל צדדיו א"כ הרי העיגול סובב מכל עבר ופנה בשוה שאין בו מעלה ומטה כלל, אלא כולו בכל מקום שוה, אבל הקו הרי נמשך מן הא"ס ונוגע בו, וזהו ראשית הקו דוקא נוגע בהא"ס אבל סוף הקו אינו נוגע, א"כ הרי הקו עצמו אינו דומה ראשו וסופו ואמצעו כו', א"כ כאשר בחכמה מאיר גילוי הקו יותר מכמו בנינה, הכוונה שהוא ממדריגה נעלית וקרובה יותר אל ראשית הקו, וכל מה שהוא קרוב יותר אל ראשית הקו, הרי הוא קרוב יותר אל העיגול.

וזהו דבחכמה מאיר או"א"ס בבחי' קירוב מקום, ובנינה בבחי' ריחוק מקום וזהו דחכמה היא בחי' נקודה כללית דנת"ל⁵⁹, דהכלל הוא נעלה יותר מהפרט, דפרט הוא צמצום האור ולכן הם ניכרים שם הפרטים, וכלל הוא ריבוי אור, ומכ"ש נקודה כללית המורה על עוצם הפלאת האור, ובינה היא בחי' התפשטות בלבד, וזהו דחכמה היא בבחי' קירוב מקום, ובינה בריחוק מקום, ובז"א האור בבחי' מיעוט יותר ובמל' עוד מיעוט כו', דכ"ז הוא בבחי' התחלקות מדריגות חלוקות זה מזה, אשר כמו"כ הוא באדם, דבכללות הוא בבחי' התחלקות דראש, גוף ורגל, דבראש הוא גילוי הנפש ביותר⁶⁰, דשם הוא גילוי המוחין וכל החושים הנעלים, ובגוף משכן המדות, וכחות חיצונים, כמו כח המעשה ביד כו', וברגל רק כח ההילוך כו', וכן בפרטי הכחות שבו יש התחלקות דאינו דומה הגילוי בכח החכמה, כמו בכח הבינה, והגם דחכמה היא נקודה, ובינה היא התפשטות, ובהתפשטות הרי הענין מושג יותר מכמו בנקודה, וכל השגה והבנה הוא בהתפשטות דוקא, אבל באמת הרי האור הוא בנקודה יותר מכמו בהתפשטות, והראי' דכל ראשית הגילוי בא בנקודה דוקא, והיינו שהוא הארת העצם וההתפשטות אינה רק התפשטות בלבד, ולכן השגה היא בריחוק מן העצם והשכלה היא בקירוב אל העצם, ולזאת ההתפשטות באה בהשגה, והעצם בא בהפלאה והשתוממות דוקא, וכנראה בחוש, דבחכמה מאיר גילוי אור רב, ובחי' דקות האור, משא"כ בנינה אין האור בריבוי כל כך, ומתעלם בחי' דקות האור ולכן הוא בא בהשגה והבנה גמורה.

אמנם הנה כל הכחות ה"ה כלולים בעצם הנפש⁶⁰, והם נמשכים ומתגלים מן ההעלם אל הגילוי, והיינו דישנם הכחות שהם בהמשכה מהעלם אל הגילוי, וישנם שהם בדרך התגלות אבל ג"כ מהעלם אל הגילוי, דכחות בכלל הם מהעלם אל הגילוי, והיינו דכבר ישנם הכחות כמו שהם כלולים בהנפש והם בהעלם ונמשכים מהעלם אל הגילוי, והמשכתן הוא ע"י הגדלת האברים שנעשים כלים

ולכן אנו רואים, דגם באופן ההתגלות בהאברים יש הפרש בין אופן ההתגלות דאור וחיות כללי, להתגלות הכחות דחזוק הכללי, וחזוק הכחות בכלל באים בדרך ממילא, משא"כ בהתגלות הכחות, וכהא דאמרו⁶⁷, עד דלא אכילנא בשרא תורא לא צלינא דעתאי או חמרא וריחני פקחין⁶⁸, דע"י אכילת המזון נעשה ב' דברים, הא' חיזוק הכללי בכל אברי גופו, והב' צלילת הדעת, שביכולתו להשכיל⁶⁹, ומ"מ הרי אינו מוכרח שישכיל, ואין זה דאחר שנעשה צלילת דעתו ה"ה משכיל ומתחכם, כי אם בא ע"י עבודה ויגיעה כנ"ל, משא"כ בחיזוק החיות הכללי ה"ז בא בדרך ממילא, ואינו צריך ע"ז שום יגיעה כלל, וטעם הדבר הוא מפני שהכחות המשכתם הוא מן ההעלם אל הגילוי בכלל, ואופן המשכתם הוא בדרך תוס' התגלות מן הנפש, ולא שהם בהתקשרות לבד, ע"כ תלויים בהגדלת הכלים, אבל אור וחיות הנפש מן הנפש אינו בא בדרך המשכה מן ההעלם אל הגילוי והוא תמיד בשוה, ולזאת ע"י גידול הכלים הוא רק מה שמתקשר יותר בגוף, ולכן הוא בא בדרך ממילא, ובכל הגוף בשוה.

והנה הדוגמא מכל זה יובן למעלה, דאצי' הוא התגלות כח הכמוס והחתום באוא"ס המאציל העליון ב"ה⁷⁰. דהנה איתא בספר יצירה⁷¹, ע"ס בלי מה כשלהבת הקשורה בגחלת, דבשלהבת הקשורה בגחלת הרי יש בה השלהבת שעל גבי הגחלת, ומה שבתוך הגחלת, דמה שבתוך הגחלת הרי אינו במציאות אש נראה ונגלה כלל, וכ"ש שאינו בשלהבת גלוי, והשלהבת שעל גבי הגחלת היא שלהבת גלוי' במראה וגוון ממש, אמנם באמת הרי השלהבת שעל גבי הגחלת הנה היא השלהבת מה שבתוך הגחלת, אלא בהיותה בתוך הגחלת היתה טמונה, וגנוזה, והיתה בלתי ניכרת, ואח"כ יוצאת לשלהבת גלוי' ע"ג הגחלת, וזהו דע"ס בלי מה כשלהבת הקשורה בגחלת, דע"ס דאצי' הם כדוגמת השלהבת שעל גבי הגחלת והיינו שהע"ס דאצי' היו תחלה כלולים בבחי' כ"ע ובאים מהעלם אל הגילוי בהגדלת הכלים. וכידוע⁷² דבהספי' יש מה שהם בסוד שרש, ומה שבא בסוד תוספות, וכמו בז"א הנה בתחלת אצילותו הרי נאצל בסוד שרש רק בחי' ו"ק, והיינו שהכלים דז"א הם בבחי' ו"ק לבד ובגדלה שהוא סוד תוספות באים בחי' המוחין בז"א, וכן הוא גם באצי' ספי' המל', דספי' המל', הנה בתחלת אצילותו הרי נאצלה רק נקודה, היינו בבחי' כלי אחת, ונגדלת ונעשית בבחי' ע"ס, דמהמל' דחכ' נעשה בחי' חכמה במל', ומהמל' דבינה נעשה בחי' בינה במל', וכן כולם עד שספירת המל' נגדלת

(67) ראה ב"ק עב, א.

(68) יומא עו, ב.

(69) ראה לקו"ת צו יג, ג.

(70) ראה ספר מערכת האלקות רפ"ג. אורת ענינים ע' רסו ואילך. ע' ערב ואילך. הגהות כ"ק אדמו"ר

מהורש"ב נ"ע לד"ה פתח אליהו שבתו"א ע' יד. ע' פט. סה"מ תרס"ח ע' קצו. ע' ריב ואילך. תרפ"ט ע' 133.

תרצ"ו ע' 104.

(71) פ"א מ"ז. וראה סה"מ עטר"ת ע' רכו ואילך. תרפ"ב ע' קמח ואילך. תרפ"ט שם ואילך.

(72) ראה לקו"ת צו יא, ב. ביאורי הזהר בלק לאדמו"ר האמצעי ק, א ואילך. ולאדמו"ר הצ"צ ח"א ע'

תקב.

(58) ראה עץ חיים שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב.

(59) בד"ה הנ"ל שנה זו (סה"מ תרפ"ה ע' רצט).

(60) ראה תניא פנ"א.

לקבל בתוכן את הכחות, וכמו עד"מ כח השכל, הרי ישנו הכח כמו שהוא כלול בהנפש, ונמצא שם במציאות נעלמי, ונמשך מהעלם אל הגילוי כאשר יגדלו ויתחזקו כלי השכל, והיינו דכאשר כלי השכל מתגדלים בגידול הראוי ומתחזקים, אז ה"ה ממשיכים את אור השכל מהעלם אל הגילוי, להתלבש בהם, ולהאיר בהם ועל ידם בגילוי רב, והכחות ישנם במציאות גם קודם הגדלת האברים והכלים, אלא שהם בהעלם, וכהא דרבה הבין על אביי ורבא בקטנותם מה שיהי' ביכולת שכלם בגדלותם, ואמר (ברכות מ"ח א') תרוויכו רבנן הויתו, היינו דאמרי אינשי, בוצין, בוצין מקטפוי ידיעא, לפי שיש בתינוק בהעלם בנפשו כל מה שעתידי לבוא ממנו בהתגלות כאשר יגדלו אברי גופו⁶¹, והיינו דהכחות ישנם במציאות גם קודם שמתגדלים הכלים, ולפעמים הרי אפשר שיהי' נראה ונגלה טיב הכחות ואופנם גם בעוד שהכלים הם קטנים, דכ"ז הוא מפני שכבר ישנם הכחות במציאות קודם שמתגלים, אמנם אז הם רק בהעלם בנפש וכשמתגדלים האברים נמשך מהעלם אל הגילוי. והנה זה רק בכחות הנפש, דכחות הנפש הם נמשכים מהעלם אל הגילוי, ולכן המשכתו תלוי בהגדלת האברים, ונמשך הכח בכל אבר לפי ערכו אבל האור וחיות של הנפש להחיות את הגוף, אינו כח בנפש והוא נק' גילוי הנפש או נק' אור וחיות הנפש, והוא מחי' את כל האברים בשוה, דאור וחיות הנפש הנקרא גילוי הנפש, הוא בחי' הרצון שבנפש, והיינו מה שרוצה לחיות, פירושו, דהטבעה זו שישנה בנפש שרוצה לחיות הוא גילוי הנפש, וכידוע⁶² דאור וחיות הנפש מן הנפש הוא גילוי רצוני, דהרי הנפש אינו מוכרח בהגילויים שלו, וכנ"ל⁶³ דיש כח בנפש לסלק איזה כח לגמרי, או לעצור אותו שלא יתפשט, וטעם הדבר הוא לפי שכללות גילוי אור וחיות הנפש מן הנפש הוא גילוי רצוני, וא"כ הרי האור והחיות שהוא הרצון שבנפש הרי כולל בעצמו כל הכחות, הנה זה שכולל כל הכחות הרי כל הכחות הם בשוה דהנה נת"ל דבכחות הרי יש חילוקי מדריגות, אמנם כ"ז הוא בכחות, אבל בזה שהרצון שבנפש כולל בעצמו כל הכחות, הנה כל הכחות הם בשוה, וזהו מה שהאדם מרגיש א"ע בהעלם אחת, דהנה האדם הרי הוא מרגיש בעצמו שיש בו כחות, דהרגש זה הוא גם בעת שקיטת הכחות, וכמו עד"מ שמרגיש שיש בו כח ההילוך או כח התנועה, גם כשיושב במנוחה, או שמרגיש שיש בו מדות ושכל גם בעת שאינו בהתעוררות המדה ומעיין בשכלו אבל כ"ז הוא מה שמרגיש כל כח בפ"ע, ער פילט יעדד כח באזונדער, וישנו ההרגש כללי, ער פילט זיך מיט אַלע כחות און חושים בבת אחת, דהרגש זה הוא מצד הרצון והחיות שבנפש שכולל את כל הכחות בשוה ולהיות שהאור והחיות הכללי כולל כל הכחות בשוה, לזאת ביכולת האדם להרגיש את עצמו בכל כחותיו, חושיו, ואבריו כאחד.

והנה האור והחיות כללי עם היות שאינו רק הארת הנפש, ומ"מ אינו נמשך מהעלם אל הגילוי מהנפש, ואינו תלוי בהגדלת האברים, דנאמר דכאשר האדם בהיותו ילד האור והחיות כללי הוא קטן, וע"י שנתגדל מזמן לזמן באברי גופו מתגדל גם האור והחיות הנפש, והיינו שנאמר דכל אשר מתגדל יותר באבריו מתחזק כחו יותר, שנמשך יותר גילוי אור וחיות מן הנפש, אין הענין כן, אלא דאור וחיות הנפש הכללי הוא בשוה בהאדם תמיד משעה הראשונה עד שעה האחרונה. וטעם הדבר הוא מפני דאור וחיות הנפש מן הנפש אינו בכחי' המשכה מהעלם אל הגילוי, ולכן אינו תלוי בהגדלת האברים, והנה זה שאנו רואים שבהגדלת האדם מתחזק יותר, אַז דער מענטש ווערט עלטער, ווערט ער שטאַרקער און גיזינטער, והראי' דאינו דומה כחו של הילד לכחו של הנער, ובפרט לכחו של איש, וכן הוספת כח הבא ע"י מזון המבריא, הנה זהו מה שאור וחיות הנפש מתקשר יותר בהגוף ולא שמתגלה יותר מהנפש. דאור וחיות הנפש להחיות הוא תמיד בשוה, רק שע"י גידול וחזוק הגוף הוא מתקשר יותר בהגוף, ואור וחיות הנפש מן הנפש אינו דומה לכחות, דכחות הנפש מן הנפש הנה בהגדלת האברים מתגלים הכחות מהעלם, שבתחלה הן בהעלם, וע"י הגדלת הכלים מתגלים מהעלם אל הגילוי. ואין לומר דזה שהאדם מתגדל בכחותיו מזמן לזמן, והיינו דזה דתחלה שכלו קטן ואח"כ מתגדל ומתרחב שכלו הוא רק מפני שהכחות התקשרו יותר באברים, והיינו שאור השכל עד"מ מתקשר יותר בחומר המוח, אין הענין כן, כ"א אשר מזמן לזמן שמתגדל כלי שכלו ביותר הנה אור שכלו מתגלה יותר, והראי' שהרי גם בהגדלת כלי המוח ובתכלית הבריאות, וכמאמר⁶⁴ בן שלשים לכה, דאז הוא בכחו וגבורתו בתכלית הבריאות, עם כל זה הרי אמרו בן ארבעים לבינה⁶⁴, ואם הי' עיקר גילוי הכחות באברים רק ענין התקשרות, הרי בהיותו⁶⁵ בן שלשים, דאז הוא זמן תכלית השלימות בהבריאות, א"כ למה דוקא בן ארבעים לבינה, וכן אנו רואים במוחש דבן ארבעים שעוסק במושכלות, הנה לפעמים אינו משכיל השכלות, הרי שאינו תלוי בהתקשרות, והראי' שעם היותו בהתקשרות טובה, ויש אור שכל שורה במוחו, ומ"מ אינו משכיל השכלות, וידוע שלפעמים גם כשיש הכנה טובה במוחו להשכיל וחיפץ ומשתוקק להשכיל דבר חכמה ואינו משכיל, שצ"ל על זה כח נעלם, והוא בחי' דעת הנעלם המכריח את כח המשכיל להשכיל כו', וכמ"ש מזה בלק"ת בהביאור דהחלצו⁶⁶, הרי שזה מה שאור השכל הוא בהעלם ונמשך מהעלם אל הגילוי, והמשכתו הוא ע"י הגדלת כלי השכל, וכל אשר יתגדל הכלי ביותר, נמשך אור נעלה יותר מכח השכל שבנפש ומתגלה יותר ע"י הגדלת הכלים, משא"כ באור וחיות כללי אין הגילוי תלוי בהגדלת האברים, דגילוי האור והחיות נמשך מהנפש, וע"י הגדלת וחזוק הגוף הרי הוא מתקשר יותר בהגוף, והתקשרותו בהגוף הוא בכללות הגוף בשוה.

61) סידור עם דא"ח קסד, ד.

62) ראה אמרי בינה שער הק"ש פט"ו. סה"מ עטר"ת ע' ש. ע' תמא ואילך. תרפ"ה ע' רטז ואילך. ש"ת ע' 13. תש"ה ע' 188 ואילך. תש"ז ע' 138. וראה סידור עם דא"ח שם, ג ואילך.

63) בד"ה הנ"ל שנה זו (סה"מ תרפ"ה ע' שז).

64) אבות פ"ה מכ"ב.

65) הרי בהיותו: אוצ"ל: הרי זה בהיותו.

66) פז, ג.